

506 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR KANUNU'NA GÖRE İDARİ PARA CEZALARI VE RE'SEN YAPILACAK İŞLEMLER

Doç. Dr. Abdurrahman AYHAN*

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu (1), "Primlerin Ölçümleme Yoluyla Saptanması"na ilişkin 79. maddesinin, 3395 sayılı Kanunun (2), 5. maddesiyle yürürlükten kaldırılarak "Prim Belgelerinin Kurumca Re'sen Düzenlenmesi ve Prim Miktarlarının Saptanması"na ilişkin yeni bir yöntemin getirilmek istenmesi ve uygulamada ortaya çıkan sorunlar, bizi, bu konunun incelenmesine itmiştir. Amaç, konunun uygulamada daha iyi işlemesine yardımcı olmaktır.

I. GENEL OLARAK

Sosyal Sigortalar Kanunu, işveren ya da işveren vekili, sigortalı ve Kuruma birçok sorumluluklar yüklemiştir. Bunlardan birisi de, işveren ya da işveren vekili tarafından sigorta primlerinin tahakkuk ettirilerek, sigortalılara ait prim belgelerini ve istenilmesi halinde bu belgeleri doğrulayacak diğer kayıt ve belgelerin Kuruma verilmesidir. Bu yükümlülük yerine getirilmediği takdirde, yasakoyucu, Kuruma ilgili belge ve kayıtların re'sen düzenleme

(*) Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

(1) RG., 29, 30, 31 Temmuz 1964 ve 1 Ağustos 1964, S. 11766, 11767, 11768, 11769.

(2) RG., 9 Temmuz 1987, S. 19512.

ve primleri tahsil etme yetkisi vermiştir. Sosyal Sigortalar Kanununun 3395 sayılı yasa ile yapılmış değişikliğinden önce, re'sen prim saptanmasını, ölçümleme adı verilen bir usulle yapılmasını öngörüyordu. Ölçümleme, Sosyal Sigortalar Kanunu madde 79'da 3395 sayılı yasa ile yapılmış değişiklikten önce yürürlükte bulunan tüzükte (3) belirtilmiş kayıt ve belgeleri vermeyen işverenin ödeyeceği prim miktarının hesaplanmasında temel alınacak kazancın Kurumca re'sen (kendiliğinden) saptanmasıdır (4).

Oldukça karmaşık bir görünüm sunan ölçümleme uygulaması, işverenlerin yakınmalarına ve primlerin tahsilinde de zorluklar olmaktadır. 506 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten beri uygulana gelen ve zengin bir Yargıtay içtihadının oluşmasına (5) neden olan bu usul 9.7.1987'de yürürlüğe giren 3395 sayılı yasa ile önemli değişikliklere uğrayarak, yerini "idarî para cezası" sistemine terketmiştir. Ancak, ölçümleme terimine 3395 sayılı yasadaki rastlanmamakla beraber, öngörülen sistemin bağlı olduğu esaslar, ölçümlemeyle ilgili uygulamada büyük benzerlikler göstermektedir. Örneğin, gerek ölçümleme sisteminde, gerek re'sen sigorta belgelerinin düzenlenerek sigorta primlerinin saptanmasına yetkili yer Kurumdur. Yasakoyucu, her iki uygulamayla ilgili taktiri, Kuruma vermiştir. Burada 3395 sayılı Kanunun amacı, karmaşık ölçümleme sistemini (6) ve itiraz mercii olan Prim İtiraz Komisyonlarını ortadan kaldırarak, primlerin tahsili bakımından da başarılı sonuçlar elde etmektir (7).

(3) Söz konusu Tüzük; "Sosyal Sigorta İşlemleri Tüzüğü"dür. Bakınız: 14 Nisan 1972, S. 14159.

(4) Kenan TUNÇOMAĞ, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. baskı, Beta Basım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1988, s. 219; A. Can TUNCAY, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Genel Esaslar, Sosyal Yardımlar ve Hizmetler, Sosyal Sigortalar**, Beta Basım Yayın A.Ş., İstanbul 1988, s. 126 vd.

(5) Bu konuda bkz.: Mustafa ÇENBERCİ, **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, Ankara 1977, s. 576 vd.

(6) Teoman OZANOĞLU, "9 Temmuz 1987 tarih ve 3395 Sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Eklentiler ve Türk Sigorta Sistemine Getirilen Yenilikler, Çimento İşveren Dergisi, Eylül, 1987, S. 5, s. 5.

(7) Ali GÜZEL/Alı Rıza OKUR, **Sosyal Güvenlik Hukuku, Sosyal Güvenlik Kavramı, Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı, Bağ-Kur, Sosyal Yardım ve Hizmetler**, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 1990, s. 165.

Ancak, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü Sayı: VIII Sigorta İşleri ve Primler Dairesi Başkanlığı 031, Konu: Sigorta İşleri ve Primler Dairesi Başkanlığı İşlemlerinin 16. Genelgesi'nin; "Bölüm: VII, İdari Para Cezaları ve Re'sen Yapılacak İşlemler, s. 86" da;

"Kanunda yapılan bu düzenleme ile ölçümleme sistemi yürürlükten kaldırılmış, bunun yerine idari para cezası sistemi getirilmiştir./ Bu sebeple 3395 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 9.7.1987 tarihinden önceki süreler için kanuni sebebi mevcut olsa bile ölçümleme yapılmayacaktır." şeklinde paragrafların bilimsel görüş ve uygulamalara ne kadar ters düştüğü açıktır. Ölçümleme ile 3395 sayılı Kanunla 506 sayılı Kanunun 79. maddesinde yapılan değişiklikle yenilik olarak getirilmek istenen "belgelerin Kurumca re'sen düzenlenmesi ve muhteviyatı sigorta primlerinin Kurumca tespit edilmesi" aynı işlem ve anlama geldiğinin aksini savunmak herhalde yersiz olsa gerek. Burada 9.7.1987 tarihinden önceki süreler için konuyla ilgili sigorta primlerinin ödenerek aylık alma hakkına sahip olacak sigortalılar ile onların geçindirmekle yükümlü oldukları hak sahiplerini mağdur durumda bırakmaktan başka bir şey yapılmamaktadır. Dileğimiz, 9.7.1987 tarihinden önceki sürelerinde değerlendirilmek için konu kapsamına alınmasıdır.

II. İDARİ PARA CEZALARININ VERİLMESİNE NEDEN OLAN HUSUSLAR

Kurumca verilecek idari para cezalarının usul ve esasları 506 sayılı Kanunun 3395 sayılı Kanunla değişik 79. maddesinde; "İşveren, bir ay içinde çalıştırdığı sigortalının sigorta primleri hesabına esas tutulan kazançlar toplamı ve prim ödeme gün sayıları ile sigorta primlerini gösteren ve örneği yönetmelikte belirlenen prim belgelerini ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar Kuruma vermekle ve bu belgelerin muhteviyatını doğrulayacak muteber işyeri kayıtlarını Kurumca istenilmesi halinde ibraz etmekle veya sigortalı çalıştırmadığı taktirde, bu hususu yazılı olarak önceden Kuruma bildirmekle yükümlüdür./ İşveren, sigortalıların adını, soyadını, sigorta sicil numarasını ve çalıştığı süreyi gösteren ve örneği yönetmelikte belirlenen bir belgeyi işyerinde, birden ziyade işyeri olması halinde her işyerinde ayrı ayrı olmak üzere, işçiler tarafından da görülebilecek bir yere asmaya mecburdur./ Bu yükümlülükleri yerine getirmeyen işverenler hakkında 140'ıncı mad-

de hükümleri uygulanır.” şeklinde belirtilmiştir. Bu hükümlere ve hükümlerin uygulanmasına açıklık getiren “Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği”ne (8) göre, idari para cezalarının verilmesinde göz önünde bulundurulacak hususların incelenmesi, konumuz bakımından yararlı olacaktır.

1. İşyeri Bildirgesinin Verilmemesi

506 sayılı Kanunun 8/1’i; “İşveren, örneği Kurumca hazırlanacak bildireyi, sigortalı çalıştırmaya başladığı tarihten itibaren en geç bir ay içinde, Kurumun ilgili teşkilatına vermekle veya taahhütlü göndermekle yükümlüdür.” hükmünü getirmiştir. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği’nin 27. maddesi de; “Kanunun 8’inci maddesi gereğince anılan maddede belirtilen süre içinde verilmesi icabeden işyeri bildirgesini Kuruma vermeyen işverenlere 100.000 lira tutarında idari para cezası verilir.” hükmündedir. Buna göre, işyeri bildirgesini, sigortalı çalıştırmaya başladığı tarihten itibaren en geç bir ay içinde Kurumun ilgili teşkilatına vermediği ya da bir aylık süre dışında verdiği saptanan işverenlere 100.000 lira idari para cezası uygulanacak demektir.

2. Prim Belgelerinin Verilmemesi

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği’nin 29. maddesinde, Kurumca yapılan yazılı ihtarla rağmen ihtarın muhatabı tebliğ tarihinden itibaren 30 günlük süre içerisinde;

- i. Aylık sigorta primleri bildirgesini,
- ii. Dört aylık sigorta primleri bordrosunu,
- iii. Aylık sosyal güvenlik destek prim bordrosunu vermeyen işverenlere ayrı ayrı 40.000’er lira,

İdari Para Cezası verileceği hükmedilmiştir. Yönetmelik hükmünden de anlaşılacağı üzere gerek işveren gerek işveren vekili ya da aracıya idari para cezasının verilebilmesi için, önceden Kurum tarafından yazılı ihtar yapılması zorunluluğu vardır. Aksi takdirde, idari para cezasını uygulama olanağı bulunmayacaktır. Ayrıca, idari para cezası uygulanacak kimsenin mükellefiyetliği verilen süre içerisinde yerine getirmesi halinde dahi idari para cezası uygulanmayacaktır. Çünkü, yönetmelik, konunun ilgiliye tebliğ tarihinden itibaren 30 günlük süre içerisinde adı geçen bildire ve

(8) RG., 30 Ekim 1987, S. 19619.

bordrolarını vermek için süre tanımıştır. Burada, aylık sigorta primleri bildirgesi, aylık sosyal güvenlik destek primi bordrosu ve dört aylık sigorta primleri bordrosunu vermeyen işveren ya da işveren vekillerine uygulanacak 40.000'er liralık idari para cezasının ayrı ayrı olmaları asıldır.

3. İşyeri Kayıtlarının Verilen Prim Belgelerini Doğrulamaması ve Belgelerin İbraz Edilmemesi

506 sayılı Kanununun 76/I'i; "İşveren, bir ay içinde çalıştırdığı sigortalının sigorta primleri hesabına esas tutulan kazançlar toplamı ve prim ödeme gün sayıları ile sigorta primlerini gösteren ve örneği yönetmelikte belirtilen prim belgelerini ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar Kuruma vermekle ve bu belgelerin muhteviyatını doğrulayacak muteber işyeri kayıtlarını Kurumca istenilmesi halinde ibraz etmekle ... yükümlüdür." şeklindeki hükmünün yanı sıra, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 26/I'i de; "İşveren ve aracılar, Kuruma verdikleri ... prim belgelerinde yazılı olanlara ilişkin defter ve belgeleri, gerektiğinde istenilmesi halinde Kurumun ilgili sigorta müfettişlerine göstermek üzere on yıl süreyle saklamak zorundadır." hükmünü getirmiştir. Aksi takdirde, yapılacak tebligata rağmen 30 gün ya da haklı sebep ileri sürülmesi üzerine verilen mehil süresi içinde gösterilmeyen defter ve belgeler, daha sonra ibraz edilirse gerekli inceleme yapılır ve fakat bu durumda ilgililer hakkında her bir ay için 20.000 liradan 500.000 liraya kadar idari para cezası uygulanır (SSİY. Md. 26/IV).

4. Sigortalı Çalıştırılmayacağı Kuruma Bildirilmemesi

506 sayılı Kanununun 79/I'i; "İşveren, ... sigortalı çalıştırmadığı takdirde, bu hususu yazılı olarak önceden Kuruma bildirmekle yükümlüdür." şeklindeki hükmüyle, yasakoyucu işvereni sorumluluk altına sokmuştur. Aksi takdirde işverene 10.000 lira idari para cezası verilir (SSİY. Md. 29/e).

5. Prim Bordrolarının İşyerine Asılmaması

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 17. maddesinin 6'ncı fıkrasına göre, dört aylık sigorta primleri bordrosunun Kurumca **tastikli** üçüncü nüshası, Kuruma verildiği tarihten, müteakip bordronun verilmesi gereken ayın başına kadar işyerine sigortalıların görebileceği bir yere asılır. Bu husus aylık sosyal güvenlik destek

primi bordroları içinde geçerlidir (SSİY. Md .20/II). Aksi takdirde, bu sorumluluğu yerine getirmediği saptanan işverenlere 100.000 lira idari para cezası uygulanır (SSİY. Md. 29/f).

Şu kadar ki, aynı işverene ait olup, aynı işkolunda bulunan ve tek bir sicil numarası verilmiş olan birden fazla işyerlerine de, Kurumca tasdikli dört aylık sigorta primleri bordrosunun işverence çoğaltılarak örnekleri yine aynı süre içerisinde sigortalıların görebilecekleri bir yere asmak zorunluluğu vardır. Aksi yönde bu davranış, işverene 100.000 lira idari para cezası uygulanmasına neden olur (SSİY. Md. 17/VII, 29/f). Söz konusu hükme göre, ilgili fıkranın uygulanabilmesi için işyerinin;

- i. Aynı işverene ait olması,
- ii. Aynı işkolunda olması,
- iii. Tek bir sicil numarasında bulunması,
- iv. Birden fazla olması,

Asıldır. Uygulamada, dört aylık sigorta primleri bordrosu ile aylık sosyal güvenlik destek primi bordrolarının işyerlerinde sigortalıların görebileceği bir yere asılıp asılmadığının saptanması, sigorta müfettişleriyle yapılması mümkündür. Sigorta müfettişlerinin yapacağı saptama da, herhalde bir tutanakla olmalıdır.

III. İDARİ PARA CEZALARININ VERİLMESİNDE UYULMASI GEREKEN BAZI HUSUSLAR

İdari para cezalarının verilmesinde yapılması zorunlu olan bazı hususlar da vardır. Bunları, aşağıda görüleceği üzere inceleyebiliriz.

1. Tebligat

İdari para cezaları hesaplanarak işverenlere 30 gün içinde ödenmek üzere tebliğ edilir (SSİY. Md. 31). Tebligatın, 7201 sayılı Tebligat Kanunu (9) hükümlerine göre işverenlere ya da bunların işveren vekillerine ve varsa aracılara yapılır.

2. İtiraz

İşverenler, Kurumca verilecek idari para cezalarına karşı borcun tebliği tarihinden itibaren 30 gün içerisinde yetkili mahkemeye

(9) RG., 19 Şubat 1959, S. 10139.

itiraz edebilir. Mahkemeye yapılacak itiraz, takip ve tahsilatı durdurmaz. Ancak, mahkemece yanlış ya da yersiz alındığına karar verilen idari para cezaları, talep edilmesi halinde kanunî faizi ile birlikte işverene geri verilir (SSİY. Md. 32). Hemen ekleyelim ki, idari para cezalarının uygulanmış olması, işverenleri yasadaki belirlenen prim belgelerini Kuruma verme yükümlülüğünden kurtarmaz (SSİY. Md. 33).

3. İcra Takibi

Kurum, işverenin ödemediği idari para cezaları için icra takibine gidebilir. Kurum icra takibine giriştiği takdirde kendisi tarafından düzenlenen ve işverenin prim borcunu gösteren belgeler resmi dairelerin usulün uygun olarak düzenlediği belgeler hükmünde olduğunu (SSK. Md. 81) belirtmek gerekir. Şu halde, Kurum alacakları devlet alacakları gibi imtiyazlı olduğundan, Kurum, işveren aleyhindeki bir hacze, idari para cezaları dolayısıyla devlet alacağına sahipmiş gibi katılır. Haliyle Amme Alacaklarının Tahsil Hakkındaki 6183 Sayılı Kanununun (10) konuyla ilgili hükümleri uygulanır (SSK. Md. 80/VI).

4. Cezaların Arttırılması

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nde belirtilen usul ve esaslara göre hesaplanan idari para cezaları, verilmesi gerektiren fiillerin tekrarı halinde; birincisinde iki katı, ikinci ve müteakip tekrarlarında dört katı arttırılarak uygulanır (SSİY. Md. 30/II).

IV. RE'SEN YAPILACAK İŞLEMLER

506 sayılı Kanunun 3395 sayılı Kanunla değişik 7/V. fıkrası; "Fiilen veya kayden çalıştığı tespit edilen sigortalılara ait olup bu Kanun uyarınca Kuruma verilmesi gereken belgelerin yapılan tebligata rağmen bir ay içinde verilmemesi veya noksan verilmesi halinde, bu belgeler Kurumca re'sen düzenlenir ve muhteviyatı sigorta primleri Kurumca tespit edilerek işverene tebliğ edilir." hükmündedir. Bu fıkra hükmüne göre, işyerlerinde Kurumca ya da Kurum yetkililerince yapılan durum tespiti sırasında fiilen çalıştıkları ya da işyeri kayıtlarının denetim ve teftişi sonucunda kayden çalıştık-

(10) RG., 28 Temmuz 1953, S. 8469.

ları saptanan sigortalılarla ilgili olarak prim belgelerinin verilmediğinin anlaşılması üzere, bu sigortalılarla ilgili prim belgelerinin verilmesi konusunda Kurumca işverenlere ve varsa aracılara 30 gün süreli bir tebligat yapılacak ve belgelerin bu süre içinde verilmemesi ya da noksan verilmesi halinde, söz konusu belgeler Kurumca re'sen düzenlenecektir. Konuyla ilgili belgelerden kasıt;

- i. İşe giriş bildirgesi,
- ii. Aylık sigorta primleri bildirgesi,
- iii. Dört aylık sigorta primleri bordrosu ve
- iv. Aylık sosyal güvenlik destek primi bordrosudur (SSİY. Md. 34/I).

Bu belgelerin muhteviyatıyla ilgili primler Kurumca re'sen hesaplanarak işverene tebliğ edilir (SSİY. Md. 35).

V. RE'SEN YAPILACAK İŞLEMLERE İTİRAZ VE MAHKEMEYE BAŞVURMAK

506 sayılı Kanun, Kurumca doğrudan doğruya saptanan ve işverene tebliğ edilen prim borcuna karşı;

- i. İtiraz ve
- ii. Mahkemeye başvurmayı

Öngörmüştür (SSK. Md. 79/VI). Şu halde, maddenin ilgili fıkrasına göre, iki aşamalı itiraz kabul edilmiştir. Şimdi bunları incelemeye çalışalım.

1. Re'sen Yapılacak İşlemlere İtiraz

İşveren, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 35. maddesine göre hesaplanarak tebliğ edilen prim borcuna karşı tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde prim borcunu tebliğ eden Kurum ünitesine dilekçe vermek ya da bu dilekçeyi taahhütlü olarak posta ile göndermek yoluyla itiraz edebilir. Dilekçenin taahhütlü olarak posta ile gönderilmesi halinde postaya verildiği tarih Kuruma verildiği tarih olarak kabul edilir. İtiraza ilişkin dilekçe şekle tabi değildir. Kurum ünitesine itiraz tahsilatı durdurur (SSİY. Md. 36).

İtiraz, Kurum ünitesinde oluşturulan bir itiraz komisyonunda incelenerek karar bağlanır. Ünite itiraz komisyonu;

- i. Müdür veya yardımcısının başkanlığında,
- ii. Varsa ünite avukatı, yoksa sigorta müfettişi,
- iii. İşveren şefi,
- iv. İşveren memuru.

Olmak üzere dört kişiden oluşur (SSİY. Md. 43). Ünite komisyonlarının alınan kararlarda aşağıdaki hususların bulunması zorunludur;

- i. Karar ve esas numarası,
- ii. İtiraz edenin adı, soyadı (veya ticari ünvanı) açık adresi,
- iii. İşyeri sicil numarası,
- iv. Tebliğ olunan prim borcunun miktarı,
- v. İtiraz olunan prim borcunun miktarı,
- vi. Borç tebligatının tebliğ tarihi,
- vii. İtirazın yapıldığı tarih,
- viii. İtirazın konusu,
- ix. Kararın gerekçesi ve hükmün,
- x. Karar tarihi (SSİY. Md. 41).

Ünite itiraz komisyonunca alınan karar üç nüsha düzenlenir. Üyeler tarafından imzalanıp ünite mühürü ile mühürlendikten sonra bir nüshası karar defterine yapıştırılır, bir nüshası işyeri dosyasında korunur, bir nüshası da itiraz edene tebliğ edilir (SSİY. Md. 42). İşveren ya da vekili itiraz hakkında ünite itiraz komisyonunca karar verilmeye kadar itirazdan vazgeçebilir. Vazgeçme, işverenin Kurum ünitesine vereceği bir dilekçe ya da bu husustaki beyanının tutanak ile tespiti suretiyle yapılır. Vazgeçme açık olmalıdır. Vazgeçme halinde itiraz eden o olayda itiraz hakkını kaybetmiş sayılır (SSİY. Md. 40).

Ünite itiraz komisyonu, iş durumuna göre, ünite müdürünün çağırısı üzerine haftada en az bir defa Kurumun günlük çalışma saatleri içinde toplanır. Toplantı günü, saati ve yeri ünite müdürü tarafından saptanır (SSİY. Md. 44).

2. Yapılan İtirazın Reddi Halinde Mahkemeye Başvurmak

İşveren, Kurum tarafından tebliğ edilen prim borcuna karşı tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ilgili Kurum ünitesine itiraz edebiliyordu (SSK. Md. 79/VI). Ancak, itirazın reddi halinde, işveren kararın tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde yetkili mahkemeye başvurabilir (SSK. Md. 79/VI). Buradaki yetkili mah-

kemeden kasıt iş mahkemesidir. Mahkemenin Kurum lehine karar vermesi halinde, primlerin ödenmesine ilişkin Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesi hükmü uygulanır (SSK. Md. 79/VII).

Burada önemle üzerinde durulması gereken husus, işverenin yetkili mahkemeye başvurması halinde, Kurumun prim alacaklarının tahsili ve takibinin durmayacağıdır (SSK. Md. 79/VI).

VI. SİGORTALI HİZMETLERİN MAHKEME YOLUYLA SAPTANMASI

Prim belgelerinin süresi içinde Kuruma verilmemesi ya da eksik verilmesi halinde işveren hakkında idari para cezasının uygulanması ve prim belgelerinin re'sen düzenlenmesinin yanında, kendileri hakkında prim belgeleri Kuruma verilmemiş olan sigortalılara da mahkeme yoluyla sigortalı hizmetlerini saptama hakkı tanımıştır.

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 6/I. fıkrası; "Çalıştırılanlar, işe alınmalarıyla kendiliğinden sigortalı olurlar." hükmündedir. Şu halde, 506 sayılı Kanuna tabi olan bir işyerinde çalışan bir kimse- nin sigortalılık niteliğini kazanması için herhangi bir işlem yapılması zorunlu değildir. Ancak, sigortalı için prim miktarlarının bilinmesi, sigortalıya bağlanacak gelir ve aylıklar, sigortalının Kuruma bildirilmesi (SSK. Md. 79) ve sigortalının geçindirmekle zorunlu olduğu kimselere sağlanacak sağlık, gelir ve parasal haklar bakımından konunun önemi unutulmamalıdır. Bu bakımdan, bazı sigortalılık haklarının doğumu, belli gün sayıda sigorta primi ödenmesi koşuluna bağlıdır.

Konuyla ilgili sorunun çözümü amacıyla 506 sayılı Kanun, sigortalıya, aylık kazanç toplamlarıyla prim ödeme gün sayılarının saptanması amacıyla mahkemede dava açma hakkı tanımıştır. Kanunun 79/VIII. fıkrası; "Yönetmelikle tespit edilen belgeleri işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar, çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonunda başlayarak 10 yıl içerisinde mahkemeye başvurarak alacakları ilâm ile ispatlayabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayıları nazara alınır." hükmündedir. Sigortalının bu hükme dayanarak işvereni aleyhine

açacağı bu dava nitelik itibariyle bir tespit davasıdır (11). Amaç, kaçak olarak çalıştırılan kimselerin sigortalılık niteliğine sahip olduğunun saptanmasıdır. Bu saptamayı da yapacak olan mahkemedir. Ancak mahkeme, ilgili kimsenin sigortalı olup olmadığını saptayabilmesi için, şu dört koşulun oluşması gerekliliği inancı içerisindeyim. Şöyleki;

1. Koşul: İlgilinin, hizmetlerin geçtiği yılın sonundan başlayarak 10 yıl içinde mahkemeye başvurması,
2. Koşul: Hizmetlerin, sigortalı olarak geçmiş olması,
3. Koşul: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nde belirtilen belgelerin işveren tarafından Kuruma verilmemesi ve bu belgelere Kurum kayıtlarında rastlanmamasıdır. Söz konusu belgeler ise;
 - i. Sigortalı işe giriş bildirgesi,
 - ii. Aylık sigorta primleri bildirgesi,
 - iii. Dört aylık sigorta primleri bordrosu,
 - vi. İşyeri bildirgesidir.
4. Koşul: Mahkeme kararıyla belirtilen aylık kazanç toplamları üzerinden prim ödeme gün sayılarının dikkate alınmasıdır.

On yıllık dava açma süresi hak düşürücü süre olup bunun başlangıcı işden ayrılma tarihini içine alan yılın bitim tarihidir (12). 506 sayılı Kanunun 79. maddesini değiştiren 3395 sayılı Kanunun uygulanmasından önceki ilgili maddenin hak düşürücü süresi beş yıldır. Bu süre sigortalılar lehine uzatılmıştır. Mademki beş yıllık hak düşürücü süre iki katına kadar arttırılarak on yıla çıkartılıyor, sosyal güvenlik haklarının toplumumuzda sosyal refah ve geçim ihtiyaçlarını sağlayabilmesi için, bu sürelerin uygulanmasını yersiz buluyorum. Çünkü, ülkemizde ne işsizlik ne de aile yardımı sigortası uygulaması vardır. Amaç, sosyal güvenlik sistemimizin iyi işleyebilmesiyle ilgili olarak hak düşürücü on yıllık mahkemeye başvuru süresinin uygulamadan kaldırılması olmalıdır. Amaç, hak düşürücü sürelerle ilgili uygulamalar getirerek, sosyal güvenlik haklarının kısıtlanması değil; bu hakların sağlanmasındaki uygulamayı genişleterek toplumsal refahın gerçekleştirilmesi, huzur ve

(11) TUNÇOMAĞ, s. 218; GÜZEL - OKUR, s. 169; TUNCAY, s. 156.

(12) ÇENBERCİ, s. 629.

sağlıklı bir şekilde yaşamak olmalıdır. Toplumsal refah ve barışlar, kısıtlamalarla değil onların geliştirilmesi ve genişletilmesiyle sağlanır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ÇENBERCİ, Mustafa: Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Olgaç Matbaası, Ankara 1977.
- GÜZEL, Ali - OKUR, Ali Rıza: Sosyal Güvenlik Hukuku, Sosyal Güvenlik Kavramı, Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı, Bağ-Kur, Sosyal Yardım ve Hizmetler**, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 1990.
- OZANOĞLU, Teoman: "9 Temmuz 1987 tarih ve 3395 sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Eklentiler ve Türk Sigorta Sistemlerine Getirilen Yenilikler"**, Çimento İşveren Dergisi, Eylül 1987, S: 5.
- TUNCAY, A. Can: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Genel Esaslar, Sosyal Yardımlar ve Hizmetler, Sosyal Sigortalar**, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 1988.
- TUNÇOMAĞ, Kenan: Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. baskı. Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 1988.